धनगढी उप महानगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्डः ५	संख्याः ०२	मितिः २०७८/०३/०५

भाग-२

धनगढी उप महानगरपालिका

दलित हक तथा अधिकार सम्बन्धी कार्यबिधि २०७८

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मितिः २०७८।०३।०५

राजपत्रमा प्रकाशन मितिः २०७८।०३।०५

प्रस्तावना: धनगढी उप-महानगरपालिका भित्र जातिय समानता र समृद्धिका लागि निश्चित मापदण्ड तथा कार्यविधि वाञ्छनिय भएकोले,

नेपालको संविधान र स्थानिय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी धनगढी उप-महानगरपालिकाको ६३ औ नगरकार्यपालिकाको बैठकबाट **"दलित हक तथा अधिकार सम्बन्धि कार्यबिधि २०७८"** स्वीकृत गरी लागू गरिएको छ।

धनगढी उप-महानगरपालिका राजपत्र

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :
(१) नाम : यस कार्यविधीको नाम **"दलित हक तथा अधिकार सम्बन्धि कार्यबिधी २०७८"** रहने छ ।
(२) यो कार्यविधि स्थानिय राजपत्रमा प्रकाशित भएको मिति देखि लागु हुनेछ ।
२. परीभाषा : बिषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा,यस कार्यविधिमा,
(क) "कार्यबिधि" भन्नाले धनगढी उप-महानगरपालिकाले स्थानिय सरकार संचालन ऐन २०७४ अनुसार तयार गरेको दलित हक तथा अधिकार सम्बन्धि कार्यबिधि २०७८ सम्झनुपर्छ ।
(ख) "दलित" भन्नाले राष्ट्रिय दलित आयोगले सूचिकृत गरेका जातजाती र सुचिकृत बाहेकका हकमा सम्वन्धित स्थानिय निकायको सिफारिसमा जिल्ला प्रशासन कार्यालयबाट दलित भनी प्रमाणित जनजातीलाई सम्झनुपर्छ ।
(ग) "सास्कृतिक पहिचान" भन्नाले दलित समुदायको पेशा तथा सीप, कला र क्षमताको पहिचानलाई सम्झनुपर्छ ।
(घ) "समिति" भन्नाले दलित हक तथा अधिकार सम्बन्धि कार्य गर्न स्थानिय सरकारले निर्माण गर्ने समीति लाई सम्झनुपर्छ ।
(ङ) "सरोकारवाला" भन्नाले दलित हक तथा अधिकार सम्बन्धि कार्यमा भुमीका देखिने सरकारी कार्यलय, नागरिक समाज सम्झनुपर्छ ।
(च) "सहयोगी संस्था" भन्नाले साझेदार भन्नाले दलित हक तथा अधिकार सम्बन्धि कार्यबिधि अनुरुप प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपमा सहयोग पुर्‍याउने ब्यक्ति, संस्था संगठनलाई सम्झनुपर्छ ।
(छ) **"नगरपालिका"** भन्नाले धनगढी उप-महानगरपालिकालाई सम्झनुपर्छ ।
(ज) **"जातिय भेदभाव तथा छुवाछुत"** भन्नाले जातिय तथा अन्य सामाजिक छुवाछुत र भेदभाव (कसुर र सजाय) ऐन,२०६८ को दफा ४ बमोजिमको कार्य सम्झनुपर्छ ।
३. उद्देश्य :
१) दलित समुदायको पहिचान, उत्थान र अधिकारका सवालमा धनगढी उप महानगरपालिकाको दृष्टिकोण र योजना निर्दिष्ट गर्ने ।
२) नगर कार्यपालिकाको दृष्टिकोण र योजनामा सरोकारवाला निकाय तथा दलित समुदाय स्वयंको भुमीका किटान गरी अभ्यासमा ल्याउने ।
३) दलित समुदायको उत्थान र अधिकारकालागि सम्भाबित गतिबिधी र योजना बनाई सामाजिक रुपान्तरणको अभियान सञ्चालन गर्ने ।

४.दलित समुदायको उत्थान तथा अधिकारको योजना : धनगढी उप महानगरपालिकाले दलित समुदायको उत्थान तथा अधिकारका लागि समयसापेक्ष योजना निर्माण गरी स्थानिय सरकार, सरोकारवाला र अधिकार ग्राहि समुदायको संलग्नतामा कार्यान्वयन गर्नेछ ।

४.१ जातीय भेदभाबको अन्त्य : धनगढी उप महानगरपालिकाले जातीय बिभेद तथा छुवाछूत अन्त्यकालागि स्थानिय योजना बनाई कार्यन्वयनमा ल्याउने छ । यस अभियानलाई सरकार, समुदाय र सरोकारवालाको साझा योजना बनाई चरणबद्ध रुपमा संचालन गरिने छ । जस अन्तर्गत निम्न कार्यहरु गरीनेछ ।

क जातीय बिभेद बिरुद्ध सचेतीकरण :

१) जातीय भेदभाब तथा कसुर र सजाए ऐन २०६८ मा ब्यबस्था र साबधानीका बिषयमा संचार माध्यम बाट सुचना प्रकाशन प्रसारण गर्ने ।

२) धनगढी उप महानगरपालिका र मातहतका कार्यालय बाट हुने कार्यक्रम बाट हुने कार्यक्रममा जातीय भेदभाब तथा कसुर र सजाय सम्बन्धि बिषय समाबेश गर्ने

३) बिद्यालय, सार्बजनिक स्थान, सरकारी र नागरीक संघ संगठन, सस्था, औधोगीक कम्पनीका कार्यालयमा जातीय बिभेदको ब्यबहारलाई निरुत्साहित गर्ने खालका सन्देशलेखी सबैले देख्ने ठाँउमा राख्ने ।

४) स्थानीय जनप्रतिनीधी, दलित समुदायको पक्षमा क्रियाशिल सामाजिक अभियानताहरुले आफु सहभागी भएको सार्बजनिक कार्यक्रममा जातीय बिभेदको बिषयमा धनगढी उप महानगरपालिकाले लिएको धारणा राख्ने ।

५)जातिय बिभेद बारे सन्देश दिने गरी प्रतिस्प्रधात्मक कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।

ख. सामाजिक ब्यवहार सुधार अभियानः

१) जातीय बिभेदलाई प्रेत्साहन दिने खालका गतिबिधी अन्त्य, दलित समुदाय भित्रै सुधार मुलक कार्य गर्ने ।

२) दलित समुदायका पेशा, सास्कृतिक मान्यताहरु सबैका लागि स्विकार्य हुने गरी सुधार गर्ने ।

३) दलित समुदायमा स्वास्थ्य तथा सरसफाई अभियान सञ्चालन गरी बिद्यमान अबस्था ब्यबहारमा सुधार गर्ने ।

४) दलित बस्तिहरुमा जुवा, तास, मदिरा सेबन जस्ता झै झगडा, महिला माथी कुटपीट, बालश्रम बाल हिंसा कम गर्न समुदाय तहको सुधार योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।

५) दलित बस्तिहरुलाई हिंसा रहित मानब अधिकार मैत्रि टोल घोषणाका लागि मापदण्ड बनाउने ।

ग. जातीय भेदभाब तथा छुवाछूत रहित स्थान घोषणा :

१) सरकारी तथा गैर सरकारी कार्यालय तथा सार्बजनिक स्थानहरुलाई जातीय भेदभाब रहित स्थल घोषणा गर्ने ।

२) यसरी घोषणा हुने टोलमा स्थानिय सरकारले प्रोत्साहन स्वरुप योजनाहरु बिशेष प्राथमिकतामा राख्ने र सरकारी सेवा सुबिधामा सहुलियत दिने ।

४.२ आयमुलक काम तथा जिबीकोर्पाजनमा सुधार :धनगढी उप महानगरपालिकाले दलित समुदायको उत्थान र अधिकारका सवालमा सहयोगी हुने गरी आयमुलक काम तथा जिबीको सुधारका योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने छ । जस अनतर्रगत निम्न कार्यहरु गरीनेछन् ।

क. परम्परागत सीप परीक्षण योग्यता निर्धाण : दलित समुदायका ब्यक्तिहरुमा पुख्यौली रुपमै प्राबिधीक क्षमता भएको तर त्यसको परीक्षण र प्रमाण पत्र नहुदा उनीहरुको पेशा र जिबीका जोखीममा पर्ने खतरा भएकाले सिटिईभिटी वा साना तथा घरेलु उद्योग कार्यालयको सहकार्यमा दलित समुदायका परम्परागत सीप

(घर बनाउने, काठको सामाग्री बनाउने, कृषि औजार बनाउने, छालाका सामाग्री बनाउने, गरगहना बनाउने, वाजा बजाउने, कपडा बनाउने सिउने) कामको परीक्षण गराई प्रमाण पत्र उपलब्ध गराउने ।

ख. सीपको आधुनिकीकरण : अधिकाशं दलित परीवारमा परम्परागत सीप नै जिबीकोपार्जनको आधार भएको र त्यसलाई आधुनिक रुपमा बिकास गरी थप उत्पादनसिल वा मुल्यवान बनाउनु आबश्यक भएकाले सम्भाबित उद्यम र रोजगारीका अबसर बिचार गरी प्राथमिकता क्रममा सीप बिकास तालिम सञ्चालन स्तर उन्नतिको लागि पुंजी र बजारमा सहंज पहुँच बढाउन सहयोग गर्ने।

ग. उर्जा र प्रबिधीमा सहयोग : कृषि र भौतिक निर्माणसंग सम्बन्धित सीपको् माग बढ्दो क्रममा रहेको र बिद्यमान सीप तथा शैलिबाट अबको माग पुरा गर्न, पेशा ब्यबसाय गर्न र पेशावाला ब्यक्तिको जिबीको धान्न कठीन हुदै गएकाले पेशालाई आधुनिक प्रबिधि बनाउन आधुनिक मेसीन खरीद, बिधुत, उर्जा जाडान, उद्यम स्थल निर्माण जस्ता कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने ।

घ. उद्यमका लागी सहजिकरण : दलित समुदायमा भएका सीप र कलालाई बैधानिक प्रकृया मार्फत ब्यबस्थापन गर्न उनीहरुलाई परम्परागत सीप र कलामा आधारित उद्यम (कृषि औजार निर्माण उद्योग, सिलाई उद्योग, काष्ठ उद्योग, भवन निर्माण फर्म, सास्कृतिक समुह) दर्ता र सोको ब्यबसायीककरणमा सहयोग गर्ने छ ।

१) माथी उल्लेखीत सहुलियतकालागी उप महानगरपालिकाले सीप सिक्न, उद्यम सञ्चालन गर्न र प्राबिधीक सहयोग उपलब्ध गराउनका लागि सुचना प्रकाशित गरी निबेदन आह्वान गर्नेछ ।

२) प्राप्त निबेदनको आधारमा उपयुक्त ब्यक्ति वा समुह छनोट गरी उद्यम योजनाको आधारमा सहयोगको सीमा निर्धारण गर्नेछ ।

३) तालीम, उर्जा, र प्रबिधी सहयोग तथा उद्यम दर्ताको लागि धनगढी उप महानगरपालिकाले छुट्टाछुट्टै फाराम उपलब्ध गराउने छ ।

४) निबेदन छनोटका लागि धनगढी उप महानगरपालिकाले सम्बन्धित बिषयका अनुभबी ब्यक्तिहरुको सहभागितामा छनोट समिती निर्माण गर्नेछ ।

४.३ समतामुलक नीति अबलम्बन : धनगढी उप महानगरपालिकाले दलितहरुको सामाजिक, आर्थीक अबस्थामा सुधार ल्याउन समतामा आधारीत योजना संचालन गर्नेछ । जसकालागि निम्न प्रकृया अबलम्बन गरीने छ ।

क. निर्णायक तहमा अर्थपुर्ण सहभागिता :धनगढी उप महानगरपालिका अर्न्तगत हुने बिकास वा सेवा संग सम्बन्धित समिति, उप समितिहरुमा दलितको अर्थपुर्ण प्रतिनिधित्व गराईने छ । दलित अधिकारका सवालमा बन्ने समिति, उपसमिति वा समुहमा दलितहरुको नेतृत्व रहने छ ।

ख. अवसरमा प्राथमिकता : धनगढी उप महानगरपालिका अर्न्तगत हुने आयमुलक काम, स्वरोजगारमुलक काम वा रोजगारीका अबसरमा दलित समुदायका ब्यक्तिहरुलाई प्राथमिकता दिईने छ ।

ग. सहुलियतपुर्ण मापदण्ड निर्माण : आय मुलक स्वरोजगारमुलक योजना वा रोजगारीका लागि ब्यक्ति छनोट प्रकृयामा दलित समुदायका लागि २५ प्रतिशत सहभागितापुर्ण मापदण्ड अपनाईने छ ।

४.४ आवास र उत्पादनका स्रोतमा पहुचँ : धनगढी उप महानगरपालिकाले सबै नागरिकहरुको सुरक्षित आवास र जिबीकोपार्जनको बिषयलाई आधारभुत अधिकारको रुपमा लिई ब्यवस्थापन गर्ने छ । दलितहरुको अबस्था झनै दयनिय भएकोले यसलाई निम्न प्रकृया अबलम्बन गरी प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्नेछ।

क. भूपरिबेश अध्ययन : धनगढी उप महानगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र परिबेश अध्ययन गरी आवास बिहिन र जोखिमपुर्ण आवासमा रहेका परिवारको आवासका लागि उपयुक्त हुने जग्गा र कृषियोग्य जग्गा पहिचान गर्नेछ ।

४.५ शिक्षामा प्रोत्साहन : तुलनात्म रुपमा शिक्षामा कम पहुचँ भएको दलित समुदायका लागि शिक्षा र आर्जन प्रतिस्पर्धाका अबसर सृजना गर्नेछ । यसका लागि निम्न प्रकृया अबलम्बन गर्नेछ ।

१) दलित बिद्यार्थीहरुलाई उच्च शिक्षा तह सम्म निशुल्क शिक्षा प्रदान ।

२) उत्कृष्ट तथा न्युन आर्थिक अबस्था भएका बिद्यार्थीहरुलाई उच्च शिक्षाका लागि पुर्ण छात्रबृति ।

३) दलित बिद्यार्थीहरुलाई प्राबिधीक शिक्षामा पुर्ण छात्रबृति ।

४) सामुदायिक साक्षरता अभियान सञ्चालन गरी प्रौढहरुलाई साक्षर बनाउने ।

५) सामुदायक बिद्यालयमा अनिबार्य रुपमा दलित शिक्षकको ब्यबस्था गर्ने ।

यस कार्यलाई ब्यबस्थित र नतिजामुलक बनाउन तथा छात्रबृतिका लागि बिद्यार्थी छनोट गर्न धनगढी उप महानगरपालिकाले निम्न मापदण्ड अपनाउने छ ।

१) बिद्यार्थी र अभिभाबकको अबस्था बुझ्न भर्ना अभियानमा जनप्रतिनिधीहरु परिचालन तथा अनुगमन ।

२) सामुदायक बिद्यालयमा १० देखी १५ प्रतिशत छात्रबृति उपलब्ध गर्ने ।

३) आबधीक रुपमा बिद्यालयबाट उत्कृष्ट बिद्यार्थीहरुको शैक्षिक प्रगति र अनुशाशनको अनुगमन ।

४) परीक्षामा बिद्यार्थीले ल्याउने अंक र बिद्यालयको बिद्यार्थी मुल्याङ्नको दस्ताबेजिकरण ।

५) बिद्यालयमा हुने जातिय बिभेदलाई शुन्य सहनशिलता अपनाउने ।

५. कार्यबिधि कार्यन्वयनका लागि समिति गठन : धनगढी उप महानगरपालिकाले यस कार्यबिधि कार्यन्वयनका लागि कार्यन्वयन समिति गठन गर्नेछ ।

५.१ कार्यबिधी कार्यान्वयन समिति गठन प्रकृया : यस कार्यबिधि कार्यान्वयनकालागि एक कार्यान्वयन समिति गठन हुनेछ । जसमा देहाय बमोजिमका पदाधीकारी रहनेछन् ।

क. नगर सभा वा कार्यपालिकाले निर्णय गरेको कार्यपालिका सदस्य	अध्यक्ष
ख. दलित अधिकारको क्षेत्रमा क्रियाशिल ब्यक्ति मध्येबाट २ महिला १ पुरुष	सदस्य
ग. धनगढी उप महानगरपालिकाको सामाजिक क्षेत्र हेर्ने अधिकृत	सदस्य
घ. प्रत्येक वार्डबाट प्रतिनिधी हुने गरी १/१ जना (५०प्रतिसत महिला)	सदस्य
ङ कार्यपालिकाले तोकीएको कर्मचारी	सदस्य सचिब

धनगढी उप-महानगरपालिका राजपत्र

५.४ कार्यान्वयन समीतिको काम, कर्तब्य र अधिकार : दलित समुदायको उत्थान तथा अधिकार सम्बन्धी कार्यबिधी कार्यान्वयन समितिको काम कर्तब्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछन् ।

१) यस कार्यबिधी अनुसारका योजना र बजेट निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्ने ।

२) कार्यबिधी कार्यान्वयनका लागि आबश्यक मापदण्ड तयार गरि स्वीकृतिका लागि कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।

३) समितिले नीति, निर्देशन अनुसार योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।

४) दलित समुदायको उत्थान तथा अधिकारको योजना बनाई सहयोग जुटाउने ।

५) यस कार्यबिधी अनुसार भए गरेका कामको आबधीक प्रतिबेदन बनाई निर्देसन समितिमा पेश गर्ने ।

६) स्थानिय संघ संस्था, सहयोगी ब्यक्ति संग सहकार्य बढाई अभियानलाई प्रभाबकारी बनाउने ।

७) नगर अन्तर्गतका सरकारी निकायको योजना तथा बजेट समाबेशि र समानुपातिक बनाउन सहजिकरण गर्ने ।

<u>८.वाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार :</u> (१) यो कार्यविधि कार्यान्वयनको सिलसिलामा कुनै बाधा अड्काउ परेमा त्यस्तो वाधा अड्काउ फुकाउन कार्यपालिकाले गर्न सक्नेछ ।

<u>९. बचाउ तथा खारेजीः</u>

(१) यस कार्यविधिमा लेखिएका कुरामा यसै बमोजिम र नलेखिएको कुरामा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

(३) यो कार्यविधि प्रचलित कानूनसंग बाझिएमा, बाझिएको हदसम्म लागु हुने छैन् ।

<u>आज्ञाले,</u>

....

हरि बहादुर चन्द

प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

धनगढी उप महानगरपालीका

धनगढी उप-महानगरपालिका राजपत्र